



SpiNeT

Postbus 48, 6590 AA Gennep
secretariaat-cssp@missie-geest.nl

www.missie-geest.nl

IBAN NL72RABO0116166444

BIC RABONL2U

SPIRITIJS NEDERLANDS TIJDSCHRIFT

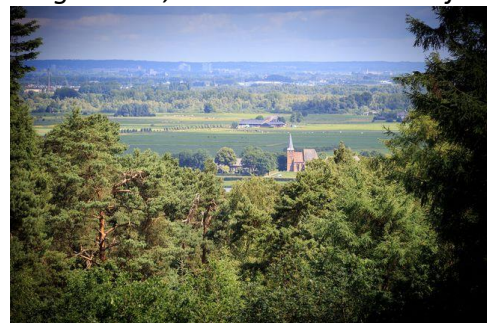
Jaargang 80 no. 3

mei – juni 2025

Bespiegelingen over gemeenschap: gemeenschap van Berg en Dal als casestudy

Het vraagstuk van het gemeenschapsleven, in het bijzonder binnen een gemeenschap die bestaat uit individuen met verschillende culturele achtergronden, roept belangrijke vragen op. Het geval van Berg en Dal, waar jaarlijks confraters komen om de Nederlandse taal te leren, zich voor te bereiden op toekomstige missionaire pastorale taken in Nederland en vervolgens weer te vertrekken, met uitzondering van twee confraters die er permanent wonen, dient als een opmerkelijk voorbeeld. Op het eerste gezicht lijkt deze configuratie een uitdaging, zelfs tegenstrijdig met het principe van 'gemeenschapsleven', dat stabiliteit, continuïteit en gedeelde waarden veronderstelt. Het doel van dit artikel is om na te denken over de betekenis en de grondslagen van gemeenschapsleven vanuit het perspectief van de unieke existentiële kenmerken van onze spiritijnse gemeenschap van Berg en Dal.

Korte beschrijving van Berg en Dal



Berg en Dal, een voorstad van Nijmegen, is de thuisbasis van een specifieke gemeenschap te midden van alle spiritijnse gemeenschappen in Nederland: Gennep, Handel, Eindhoven, Rotterdam, Vijfhuizen en Lith. Het unieke van Berg en Dal berust op verschillende factoren. Ten eerste is het een studentengemeenschap die bedoeld is om confraters uit het Zuiden op te vangen die naar Nederland worden gestuurd voor specialisatie aan de Radboud Universiteit, die op ongeveer 15 minuten fietsen ligt. Daarnaast verblijven confraters die voor het missionaire pastoraat naar Nederland worden uitgezonden eerst in Berg en Dal om een cursus Nederlands te volgen aan

dezelfde universiteit.

Ten tweede heeft Berg en Dal multinationaliteit en multiculturalisme omarmd. Sinds de heropening in 2014 heeft de gemeenschap onderdak geboden aan mensen van ongeveer tien nationaliteiten en

verschillende culturen, waaronder Nederlandse, Tanzaniaanse, Nigeriaanse, Congolese (van zowel de Democratische Republiek Congo als de Republiek Congo, twee verschillende landen ondanks hun vergelijkbare namen), Keniaanse, Ghanese, Angolese, Kameroense en Malawische achtergronden.

Een ander kenmerkend aspect van Berg en Dal is de leeftijdsgroep van alle medebroeders die er hebben gewoond: van dertig tot tachtig jaar. Dit feit, samen met de eerder genoemde factoren, brengt generatieverschillen met zich mee en alles wat daarmee samenhangt, zoals verschillende waarden, wereldbeelden en reacties. Welke implicaties heeft de levenservaring in Berg en Dal voor het gemeenschapsleven? Met andere woorden, hoe moeten we gemeenschapsleven opvatten op basis van de ervaringen in Berg en Dal?

Grondslagen en implicaties van het gemeenschapsleven: inzichten uit de ervaringen van Berg en Dal

Een gemeenschappelijk ideaal

Om te begrijpen hoe het mogelijk is om samen te leven in een gemeenschapsverband als Berg en Dal, moeten we eerst de fundamenteën van gemeenschap onderzoeken. Wat stelt individuen met verschillende achtergronden in staat om, soms voor een tijdelijke periode, harmonieus samen te leven in dezelfde ruimte? Het eerste antwoord op deze vraag ligt in het bestaan van gedeelde idealen. Deze idealen moeten niet worden verward met individuele doelstellingen of persoonlijke projecten, maar met datgene wat de leden van de gemeenschap verenigt binnen een bredere, transcendente en collectieve visie. In het geval van de gemeenschap van Berg en Dal kan het gemeenschappelijke ideaal draaien om missie, studie en solidariteit. Het zijn deze waarden die door de tijd en ruimte heen de basis vormen van de identiteit van de gemeenschap, ongeacht de regelmatige instroom van nieuwe leden.



Individuen komen niet alleen om een taal te leren of zich voor te bereiden op een missie, maar ook om deel te nemen aan een breder levensproject. Deze collectieve en transcendente dimensie vormt de essentie van de gemeenschap. Zonder dit gedeelde ideaal zou een gemeenschap niet meer zijn dan een conglomeraat van individuen, zonder echte banden en zonder de mogelijkheid om samen te leven.

In dit opzicht berust het gemeenschapsleven niet zozeer op de duurzaamheid van zijn leden, maar op de duurzaamheid van de idealen waarop het is gebaseerd. Zoals de Franse filosoof Jean-Luc Marion stelt in zijn boek *La Communauté désœuvrée*, ligt het fundament van een gemeenschap in de collectieve intentie om een "gemeenschappelijk zijn" tot stand te brengen. Dit concept onderstreept de doelbewuste intentie en toewijding van de leden van een gemeenschap om harmonieus samen te leven. Dit uit zich in een voortdurende openheid naar anderen en een diep gevoel van verbondenheid en wederzijdse saamhorigheid dat individuele doelstellingen overstijgt.

Flexibiliteit in samenwonen

Samenleven, vooral in een context van diversiteit, vereist echter meer dan alleen het aanhangen van gedeelde idealen. Het vraagt ook om voortdurende aanpassing en acceptatie van jezelf en anderen. De diversiteit van individuen binnen de gemeenschap van Berg en Dal, tijdelijk of permanent, dwingt iedereen om zijn vooroordelen en gewoontes (opnieuw) onder de loep te nemen.

Op deze manier ontwikkelt het gemeenschapsleven zich tot een gebied van persoonlijke en collectieve ontplooiing, waar iedereen door de acceptatie van anderen zijn eigen identiteit ontdekt en versterkt.

Dit gemeenschapsleven is echter niet zonder spanningen. De voortdurende wisseling van leden door de komst van nieuwe medebroeders en de noodzakelijke aanpassingen om deze nieuwkomers te integreren, dragen allemaal bij tot een complexe dynamiek van heraanpassing. Dit proces is van vitaal belang voor de duurzaamheid van de gemeenschap op lange termijn. Regels moeten misschien worden herzien, verwachtingen, gewoonten en tradities bijgesteld en interpersoonlijke relaties opnieuw geëvalueerd. Dit heraanpassen moet niet gezien worden als een teken van kwetsbaarheid van de gemeenschap; het is eerder een indicator van haar kracht. Een gemeenschap die zich niet aanpast loopt het risico rigide te worden, geconfronteerd te worden met onoverkomelijke spanningen of zelfs uiteen te vallen.

Uiteindelijk is samenleven in een gemeenschap die bestaat uit individuen met verschillende achtergronden geen utopie. Het is zowel een realiteit als een enorme uitdaging die vraagt om voortdurende aanpassing, acceptatie van jezelf en anderen en, bovenal, het delen van gemeenschappelijke idealen: Cor Unum et Anima Una. In dit proces mag de ander niet worden

Het is deze dynamiek die de gemeenschap van Berg en Dal, net als andere (neem ik aan), in staat stelt om te overleven en te gedijen. Gemeenschapsleven bestaat niet uit het louter samenwonen of naast elkaar bestaan van individuen onder hetzelfde dak. Gemeenschapsleven bestaat in het vermogen van deze individuen om samen te leven op basis van gedeelde waarden, elkaars verschillen te respecteren en zich aan te passen aan de uitdagingen van het dagelijks leven. Alleen door deze gedeelde idealen te koesteren en zich te committeren aan dit proces van wederzijdse acceptatie en transformatie wordt samenleven echt levensvatbaar. In dit opzicht kan Berg en Dal dienen als een universeel toepasbaar paradigma.

Naar een ethiek van de periferie: Een filosofische lezing van het pontificaat van paus Franciscus met behulp van de begrippen broederschap, anders-zijn en een kritiek op het centrum

Samenvatting



Het pontificaat van paus Franciscus vormt een beslissend keerpunt in de articulatie van spiritualiteit, ethiek en sociaal engagement binnen de hedendaagse katholieke kerk. Dit artikel biedt een filosofische interpretatie van de pastorale identiteit van Franciscus door drie conceptuele lenzen: broederschap als verzet tegen liberaal individualisme, anders-zijn als fundament van een ethiek gebaseerd op de blik, en de periferie als theologische en epistemologische plaatsen van waarheid. De tekst gaat kritisch in op denkers als Emmanuel Levinas, Paul Ricœur, Michel Foucault en Giorgio Agamben en betoogt dat Franciscus, zonder een systematische doctrine op te stellen, een wijsheid voorstaat die

geleefd, relationeel en doelbewust gedecentreerd is. Op deze manier benadrukt de reflectie een profetische en filosofische houding die gebaseerd is op kwetsbaarheid, dialoog en ethische verantwoordelijkheid. Het roept op tot een herbezinning op de kerk, niet langer als een normatief centrum, maar als een periferie in beweging.

Inleiding

"Tot het einde toe gaf hij van zichzelf."

Deze zin vat de essentie van het pontificaat van paus Franciscus samen - niet gekenmerkt door dogmatische verklaringen, maar door een radicale, geleefde houding: die van actieve nederigheid, van een zelfbewustzijn dat naar buiten is gekeerd, van een blik die is gericht op de marges van de wereld. Maar naast de religieuze en pastorale figuur nodigt het pausdom van Franciscus uit tot een bredere filosofische en kritische reflectie op zijn getuigenis in de hedendaagse wereld. Hij neemt een profetische stem aan die afgestemd is op de menselijke conditie en plaatst zichzelf in een ruimte van denken en bestaan die gevormd wordt door de spanningen van de moderniteit: tussen instituut en geweten, macht en kwetsbaarheid, systeem en gezicht.

We stellen hier voor om de spirituele en filosofische nalatenschap van Franciscus te beschouwen als een vorm van belichaamde ethiek - een stille kritiek op onverschilligheid en een oproep om geloof en leven niet te zien als een retraite, maar als een oriëntatie op de ander.

Deze reflectie is verankerd in de onmiddellijke context van zijn dood, een gebeurtenis die een diepe breuk betekent, niet alleen binnen de kerk maar ook in ons hedendaagse begrip van het verband tussen spiritualiteit en sociale verantwoordelijkheid. Door middel van een kritische dialoog met denkers als Emmanuel Levinas, Paul Ricœur, Giorgio Agamben en Michel Foucault verkennen we drie centrale concepten - broederschap, anders-zijn en periferie - in een poging om de antropologische, ethische en theologische diepte van Franciscus' pastorale gebaar te begrijpen. Het doel is om de vruchtbaarheid van een zowel kritisch als profetisch denken te begrijpen, in een tijd van diepe antropologische, politieke, economische en existentiële desoriëntatie.

Broederschap: De ethiek van de relatie herinterpreteren

Het discours van Franciscus verheft broederschap boven de grenzen van religieuze en katholieke domeinen en presenteert het als een vorm van spiritueel en politiek verzet tegen de mondiale logica van geatomiseerd individualisme. In *Fratelli Tutti* pleit de paus niet voor een abstracte broederschap, maar voor een broederschap die gesmeed is in "gekwetstheid", zorg en gedeelde verantwoordelijkheid (*Fratelli Tutti*, §78).

Deze visie is geworteld in een traditie die reikt van de parabel van de barmhartige Samaritaan tot de filosofie van Paul Ricœur, voor wie broederschap wederzijdse erkenning en een streven naar rechtvaardigheid veronderstelt (*Soi-même comme un autre*, pp. 194-208).

Franciscus geeft broederschap een kritische functie: het vormt een tegengewicht voor een globalisering die gebaseerd is op ontworteld individualisme, winst en uitsluiting. Als zodanig wordt het een ethiek van weigering - een weigering van onverschilligheid, van morele gevoelloosheid, van de afwijzing van de ander, in het bijzonder de buitenlander die als wegwerpartikel wordt beschouwd. Het is, fundamenteel, een manier om de wereld te bewonen door middel van relatie (*Fratelli Tutti*, §30).

Anders-zijn: Bekering van de blik als ethische grondslag



Een rode draad door het pontificaat van Franciscus is de oproep tot een echte bekering van de blik. De "cultuur van ontmoeting" die hij voorstaat vraagt om destabilisatie: waarheid wordt niet bezeten maar ontvangen in het gezicht van de ander (Fratelli Tutti, §§69-70). Dit paradigma resoneert diep met Emmanuel Levinas, voor wie het gezicht van de ander de oorsprong van de ethiek vormt - niet als abstractie, maar als een aanwezigheid die mij verplicht voor elk discours (Totalité et infini, pp. 67-92).

Voor Franciscus is luisteren geen bestuurstrategie; het is een toegangspoort tot de waarheid (Fratelli Tutti, §190). Deze houding weerspiegelt het onderscheid dat Martin Buber maakt tussen de "Ik-U" (subjectieve, existentiële) relatie en de "Ik-Het" (instrumentele) relatie. Door middel van gebaren en stiltes

herinnert Franciscus ons eraan dat de ander een doel is, nooit een middel. De waarheid is niet langer iets dat aangeleerd moet worden, maar iets dat we samen moeten ontdekken in de ontmoeting.

Periferieën: Een omgekeerde epistemologie van de werkelijkheid

Het begrip "periferieën" in het discours van Franciscus is niet louter retorisch en ook niet uitsluitend pastoraal. Het verwoordt een filosofie van decentrerend en een spirituele epistemologie. De waarheid is niet in handen van de centra van religieuze of politieke macht, maar wordt onthuld in de marge. Dit perspectief sluit aan bij Michel Foucaults inzicht dat marginale structuren - gevangenis, waanzin, seksualiteit - duidelijker machtsmechanismen onthullen dan dominante vertogen (*Surveiller et punir*, pp. 7-14).

Evenzo laat Giorgio Agamben zien hoe de uitsluiting van de Homo Sacer van de polis de onderliggende logica van het moderne politieke bestuur onthult (*Homo Sacer*, pp. 8-12). Voor Franciscus is de marge geen plaats die gerehabiliteerd moet worden - het is een plaats van spraak, openbaring en attestatie van de werkelijkheid. Deze logica wordt herhaald door Simone Weil in *Gravity and Grace*, waar de waarheid alleen toegankelijk is door radicale aandacht voor de getroffen. Men krijgt alleen toegang tot de waarheid over zichzelf, God en de wereld door de bereidheid aanwezig te zijn bij het lijden van anderen.

De periferie is dus de plek waar het onzichtbare tastbaar wordt; waar de waarheid over het menselijk bestaan en de sociaal-politieke realiteit met kracht wordt uitgesproken en aandacht en ethisch engagement opeist.

Conclusie: Een filosofie van relatie als verzet

Franciscus' oeuvre is geen systeem, maar een praxis: een wijsheid. Een manier van zijn, zien, spreken, zwijgen en verblijven in de wereld. Tot het einde toe belichaamde hij een verzet tegen de instrumentalisering van het spirituele, de neutralisering van de ethiek en de verplettering van het menselijke. Door zijn trouw aan de ander - de nederige, de vergetene, de gemarginaliseerde - laat hij ons een vleesgeworden theologie en een impliciete filosofie van de relatie na. Een filosofie zonder verhandeling, maar toch rigoureuus. Een spiritualiteit zonder dogma en toch radicaal. Een woord van leven in een wereld van lawaai.

En misschien weerklinkt er in de stilte die hij achterlaat wel één waarheid: dat liefhebben tot het einde toe geen conclusie is, maar de ultieme vorm van denken en een manier van bestaan.

Alphée Mpassi CSSp en Landry N'hang Ekonomie CSSp

Referenties:

Giorgio Agamben, Homo Sacer: le pouvoir souverain et la vie nue, trans. Marilène Raiola, Parijs, Seuil, coll. "L'ordre philosophique", 1997.

Paus Franciscus, Fratelli tutti: over broederschap en sociale vriendschap, Libreria Editrice Vaticana, 2020.

Emmanuel Levinas, Totalité et Infini: essai sur l'extériorité, Den Haag, Martinus Nijhoff, 1961; heruitgegeven in Parijs, Le Livre de Poche, 1990.

Paul Ricœur, Soi-même comme un autre, Parijs, Seuil, 1990.

Martin Buber, Ik en Gij, 1923; vert. Geneviève Bianquis, Parijs, Aubier, 1969.

Michel Foucault, Surveiller et punir : naissance de la prison, Parijs, Gallimard, 1975.

Simone Weil, La Pesanteur et la grâce, Parijs, Plon, 1947; heruitgegeven in Le Livre de Poche, 199.

=====

Jarigen in mei

21 Tom Willemsen
25 Marcel Uzoigwe
27 Titus Ikyomke



Jarigen in juni

2	Patrick Ezeonwu	17	Suzan Noordman
4	Candido Luhuma	23	Harrie Zandbelt
5	Ben Rutten	24	JohnBosco Ezedimbu

In het vorige nummer van Spinet (maart-april 2025) is er aandacht besteed aan de Franse vertaling van het boek “Zij hadden de Geest.” In deze aflevering publiceert Spinet een interview met de schrijver. Dit interview is gehouden bij de presentatie van het boek in 2020, maar was toen niet beschikbaar voor dit periodiek.

Jan Jacobs over zijn boek *Zij hadden de Geest*

Interview door Thys Verloren van Themaat

Interviewer: Van 1946 tot 2012 zaten er missiepaters van de congregatie van de H. Geest in Centraal Afrika. Jan Jacobs schreef er een boek over, over deze gedreven mannen. En de titel van het boek is “Zij hadden de Geest”. Jan we zitten hier bij jou thuis. Heb jij familieleden die naar de missie zijn gegaan?

Ja en nee. Mijn broer is in 1972 naar Ethiopië vertrokken als ontwikkelingswerker. Hij was landbouwsocioloog en is na Ethiopië in Opper-Volta, Borkino Faso, Soedan en Zuid Soedan aan het werk gegaan en is daar vorig jaar van teruggekomen. Geen missionaris maar ontwikkelingswerker, puttenbouwer, bruggenbouwer, scholenbouwer, ziekenhuisbouwer en zo verder. Missionaris in zoverre hij heeft gewerkt onder de paraplu van orders en congregaties. De kerk is meestal in een ontwikkelingsland de stabiele factor over een langere tijd. Onder deze paraplu valt het op de beste manier te werken. En daar heeft hij van geprofiteerd, hij maar ook de mensen die met hem en onder hem werkten.

Ik heb daarnaast een aangetrouwde neef die spiritijn en een van de paters was die in het boek beschreven worden. Dat zijn de links naar wat ik eigenlijk denk dat je wilde vragen, ben je betrokken bij het werk in vroegere missiegebieden.

Interviewer: Je ziet ook heel vaak dat dit soort onderzoek voortkomt uit een belangstelling die ergens vandaan komt.

Uiteindelijk is er heel iets anders, namelijk paters, zusters en broeders werken in een kerk horizontaal, terwijl een kerk verticaal is; paus, kardinalen, bisschoppen, pastoors, kapelaans en leken, dat is een verticale lijn. Religieuzen zitten daar als het ware als een soort dwarsverband tussen. Ze hebben ook oversten, maar die worden gekozen, en na drie jaar of na vijf jaar of na zes jaar maken ze plaats voor een ander. Dat is een heel ander type kerk-zijn en uiteindelijk ben ik daarin meer geïnteresseerd dan in de hiërarchie van de officiële kerk die dus ook missionair is. Maar waarbij die paters, zusters en broeders op een andere manier in die kerk staan dan de officiële verticale lijn van hoog tot laag. Daarin ligt mijn voornaamste interesse en bekommernis om oog te hebben voor die horizontale lijn.

Interviewer: Bekommernis zeg je omdat die ook weer bezig is een beetje te verdwijnen.

Ja, omdat ik bang ben dat die ook aan het verdwijnen is.

Interviewer: Op 4 september [2020] is het 1^{ste} exemplaar aan een paar oude paters aangeboden. Oud-missionarissen. Het zijn oude paters, de laatste der Mohikanen.

Interviewer: Zijn er nog actieve spiritijnen in de missie?

In de RCA, de Centraal Afrikaanse Republiek niet meer. In 2012 is daar de laatste vertrokken. In 2019, dat is het laatste jaar waarover de cijfers bekend zijn, zat er nog één in Afrika, twee in Brazilië en dat was het dan.

Interviewer: En ook heel oud!

En oud, dat zijn dan mensen die ervoor gekozen hebben om daar te sterven en niet meer terug te komen.

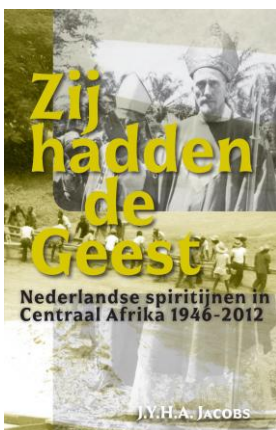
Interviewer: De paters die ik ontmoet heb in Gennep, dat waren paters die terug zijn gekomen en nu nog in een parochie actief zijn.

Ja, dat gold eigenlijk voor al diegenen die terug moesten komen, terug wilden komen, dat ze na terugkeer hier in een parochie kwamen werken, tot het moment waarop het niet meer gaat.

Interviewer: Ik was verbaasd hoe vief die oude mannen toch nog waren, ze zijn gezond en zijn helder van geest.

Ik heb een aantal gesprekken met ze gevoerd ten behoeve van dit boek en in die gesprekken bleek heel duidelijk dat ze ook zeer gemotiveerd, heel betrokken in het leven staan en zeer geïnteresseerd zijn over wat er op dit moment in de Centraal Afrikaanse Republiek gebeurt en dat is niet alles, dat is slecht, dat gaat niet goed.

Interviewer: Die mannen waren gedreven, ze geloofden in hun missie. Toon Maanicus die bisschop werd was een boegbeeld, een hele aparte man; wat was dat voor man?



Ja, Toon Maanicus, hij staat op de voorpagina van het boek, met z'n mijter achterop zijn hoofd, niet als een soort kerkman, maar eerder als iemand die een klein beetje spot met het kerkelijk hiërarchisch gebeuren en die mijter stond altijd scheef en achter op z'n hoofd en nooit voorop z'n hoofd zoals dat bij kardinalen en bisschoppen normaal het geval is. En wat was het voor een man? Meer een doener dan een denker. Dat gold en geldt eigenlijk voor alle spiritijnen, het zijn doeners en geen denkers. Het aantal intellectuelen in de club is vrij klein. Maanicus heeft ook niet zoveel geschreven.

Ik heb in zijn archief geen boeken van hem gevonden, zelfs geen artikelen en zelfs geen prekenbundels. Wat ik wel gevonden heb zijn teksten in het Sango; de officiële taal in de Centraal Afrikaanse Republiek is het Frans, maar de volkstaal is het Sango. Dat is een taal die door bijna alle stammen op een of andere manier gesproken of begrepen wordt. Hij is vrij snel begonnen bij zijn komst in de Republiek, toen nog een Franse kolonie, om spreekwoorden te verzamelen. Spreekwoorden in de volkstaal. En dat boek, dat is geen echt boek maar een bundel van opgeschreven spreekwoorden, zegswijzen, vreemde uitdrukkingen, die heb ik in z'n archief teruggevonden, en daar blijkt eigenlijk uit dat hij heel dicht bij de gewone mensen stond. Maar hij kon ook heel goed opschieten met de elite, met presidenten, met koningen. Hij was bevriend met de Franse president Giscard d'Estaing, maar hij kon minstens even goed opschieten met de gewone simpele catechist, de man of vrouw die hij in de hutten bezocht. Het was iemand die met iedereen goed kon opschieten, het was een organisator. Toen hij bisschop werd trof hij een bisdom aan dat bankroet was, dat financieel aan de grond zat, er was een hele grote schuld. Volgens mij heeft hij gedacht dat zal mij nooit overkomen, om een bisdom na te laten met schuld, met geldgebrek. Hij is erin geslaagd om in de loop van z'n bisschopsjaren voortdurend op de meest uiteenlopende manieren aan geld te komen. Toen hij stierf was er geld over voor het bisdom.

Interviewer: Dat was niet gebruikelijk.

Dat was zeker in Afrikaanse Bisdommen niet gebruikelijk. Het laat iets zien van zijn flair om mensen om z'n vingers te winden en geld voor zijn bisdom los te peuteren.

Interviewer: In Gennep hoorde ik ook nog anekdotes die verteld werden. Die mannen hebben het vaak moeilijk gehad, maar het was ook een groot avontuur. Ik hoorde ook verhalen over Maanicus met de

heerser in de Centraal Afrikaanse Republiek die hij toch zonder schroom benaderde voor allerlei dingen; hij was niet bang.

Hij was niet bang. Hij was misschien wel bang, maar dat heeft hij nooit laten merken.

Interviewer: Maar die andere missionarissen? Wat ik zo hoorde, hebben ze hem wel eens geknepen.

Ze hebben hem geknepen, de post werd gecensureerd, men moest voorzichtig zijn. Dat was vooral in de periode dat Bokassa keizer was. Die naam werd intern nooit genoemd. Men had het over Opa. En Opa dat was een koosnaampje, maar dat was niet als koosnaampje bedoeld, maar was bedoeld om te voorkomen dat de buitenwacht zou horen, zou bemerken dat over Bokassa gesproken werd. Men was bang voor Bokassa. Het was een ongrijpbare machtsfiguur, die vandaag dit kon doen en morgen dat kon doen.

Hij is moslim geworden en werd twee dagen later weer christen. Als het hem te pas kwam deed hij wat in zijn kraam te pas kwam. En Maanicus is daarmee kunnen omgaan. En dat probeer ik ook in mijn boek duidelijk te maken hoe hij dat gedaan heeft in het belang van z'n kerk, want dat stond voor hem steeds voorop.

Interviewer: Ja, dat stond voor die andere missionarissen ook voorop.

Dat stond voor de anderen precies evenzeer voorop; dat ging niet zozeer om zieltjes winnen, het ging om creëren van rechtvaardigheid, vrede en gerechtigheid. Dat is een terminologie, een drieslag die komt steeds in preken weer terug.

Interviewer: Ja, die missie behoort nu tot ons cultureel erfgoed zou je bijna kunnen zeggen. De paters, de missionarissen, neem me niet kwalijk, zijn de dragers van dit religieus erfgoed. Hun werk was geworteld in hoop en vertrouwen in de toekomst zoals je schrijft in je boek. Zou je kunnen zeggen dat ze in zekere zin geslaagd zijn in hun missie? Of hoe zien ze dat zelf?

Zelf zijn ze ervan overtuigd dat ze geslaagd zijn. Toen men in 1946 begon, schreef een van de missionarissen: dit land is een lege broes, leeg. Geestelijk leeg, maar ook materieel leeg. De Fransen hadden de kolonie uitgebuit, grondstoffen waren in het buitenland terechtgekomen. Er was nauwelijks geïnvesteerd in de infrastructuur ten behoeve van de eigen bevolking. Toen de laatste spiritijnen in 2012 naar Nederland terugkeerden was het een land dat materieel nog steeds aan de grond zat, denk ik. Maar kerkelijk zijn er 9 bisdommen, en die waren er niet in 1946. Ze functioneren redelijk goed binnen de bestaande zeer gebruikelijke infrastructuur, die kenmerkend voor dit land is. De kerk is kennelijk de enige stabiele factor in een land dat in feite door stammenstrijd, door strijd tussen christendom en islam, door strijd tussen geloof en ongeloof, eigenlijk een heel onstabiel land is.

Interviewer: En hebben de missionarissen ook voor ziekenhuizen en dergelijke gezorgd?

Ze zijn begonnen met onderwijs, van meet af aan stond onderwijs heel centraal. Daar kwam naderhand de ziekenzorg bij, maar daar waren ze vooral afhankelijk van zusters. De ziekenzorg is toch primair een zusterangelegenheid geweest en aanvankelijk waren er geen zusters. Later wel. Ook daar heeft Maanicus voor gezorgd. Maanicus is persoonlijk in Frankrijk langs allerlei orders en congregaties langsgeslagen om zusters te krijgen voor zijn bisdom.

Interviewer: Maanicus was een figuur apart. ik zag een foto in je boek waar hij met z'n actetasje op het 2^e Vaticaans concilie staat te praten met een Afrikaanse collega bisschop.

Hij kon met iedereen overweg.

Interviewer: Hij heeft zijn doel in zekere zin bereikt.

Hij was daar zelf niet van overtuigd, denk ik. Maar als je als buitenstaander er tegen aan kijkt, denk ik dat hij zijn doel bereikt heeft. Hij heeft een structuur opgericht met een groot aantal inlandse priesters. Hij vond dat dat noodzakelijk was voor de kerkopbouw. Hij heeft een onderwijs structuur in het land gecreëerd. Hij heeft een medische structuur gecreëerd, daar kan hij trost op zijn.

Interviewer: Er is nog wel een infrastructuur van de kerk?

Die is er.

Interviewer: Toch iets moois dan.

De paters die ik gesproken heb ik Gennep zijn in feite ondanks alle materiële ellende heel tevreden met wat er in die ruim 60 jaar van Nederlandse aanwezigheid bereikt is. En dat heb ik geprobeerd in mijn boek ook, zonder daar triomfalistisch over te zijn, tot uitdrukking te brengen.

Interviewer: Nou ze waren ook heel blij met het boek; dat was een hele geslaagde bijeenkomst moet ik zeggen. We zullen zien of de lezers daar ook nog zoveel enthousiasme in kunnen leggen.

Dank je wel Jan.

Dit interview is te zien op <https://Youtu.be/iqsjmaVqM7Y>

**Het boek *Zij hadden de Geest*, Hilversum 2020, is te bestellen
bij Uitgeverij Verloren, (www.verloren.nl) voor € 20.00.**

=====

Overleden



1 april 2025 is overleden Eildert Bruining, ex-medebroeder in de leeftijd van 88 jaar, echtgenoot van Margreet Bruining- Arends.

17 april 2025 is overleden Hein van Moorsel, in de leeftijd van 89 jaar, broer van pater Martin van Moorsel.

16 mei 2025 is overleden Paul van der Geest, in de leeftijd van 65 jaar.

Paus richt nieuw bisdom Bagamoyo op

Op 7 maart 2025 heeft paus Franciscus het nieuwe diocees Bagamoyo in Tanzania opgericht en Mgr. Stephano Lameck Musomba OSB als de eerste bisschop benoemd.¹

Het nieuwe bisdom is een gedeeltelijke afsplitsing van het diocees Morogoro en het aartsbisdom Dar es Salaam. Het is het zesde suffragaan diocees van het aartsbisdom Dar es Salaam naast Ifakara, Mahenge, Morogoro, Tanga en Zanzibar.

De bisschopszetel is gevestigd in de stad Bagamoyo die gelegen is aan de kust van de Indische oceaan



recht tegenover het eiland Zanzibar. De naam Bagamoyo betekent "leg je hart neer." In de 19^{de} eeuw was Bagamoyo het laatste rustpunt op het vasteland van Oost-Afrika van de slavenkaravanen die uit het binnenland kwamen. Van daaruit werden de slaven per schip getransporteerd naar de slavenmarkt van Zanzibar. Wanneer de slaven in Bagamoyo aankwamen, hadden ze alle hoop op een terugkeer naar hun thuisland verloren.

Met de oprichting van het diocees Bagamoyo heeft de stad weer een bisschopszetel. De spiritijnen richtten vanuit Zanzibar in 1868 de missie van Bagamoyo op. Dat viel toen onder de prefectuur van Zanguebar, de kerkelijke naam van Zanzibar. Bagamoyo werd de moedermissie van de al de missieposten in het binnenland. In 1907 werd het nieuwe vicariaat Bagamoyo afgesplitst van het vicariaat Zanzibar en zetelde de apostolisch vicaris in Bagamoyo. De eerste bisschop was Francis Vogt CSSp. In 1932 verplaatste de toenmalige apostolisch vicaris Bartholome Wilson CSSp zijn zetel naar Morogoro omdat die stad beter toegankelijk was. Maar de naam van het vicariaat veranderde pas in 1953 in het diocees Morogoro. In 1934 werd het vicariaat Bagamoyo toevertrouwd aan de Nederlandse spiritijnen en werd Bernard Hilhorst apostolisch vicaris. De laatste Nederlandse bisschop was Herman van Elswijk CSSp die van 1954 tot 1967 bisschop van Morogoro was. Vele Nederlandse spiritijnen hebben in Bagamoyo gewerkt zowel in de pastoraal als in het klein- en grootseminarie die er toen gevestigd waren. De laatste Nederlandse spiritijnen die in Bagamoyo gewerkt hebben, waren Frits Versteijnen en Harrie Tullemans.² Twee algemeen kapittels van de congregatie van de H. Geest zijn in Bagamoyo gehouden, te weten in 2012 en 2021.

Het nieuwe diocees Bagamoyo heeft een oppervlakte van 10.345 vierkante kilometer en telt 92.345 katholieken op een totale bevolking van 459.596, dat is 20,1 procent.

De kathedraal van het nieuwe bisdom is de Onbevlekt Hart van Maria kerk. Het heeft 22 parochies, 45 priesters waarvan acht tot het diocees behoren, en zeven zusters.

Bisschop Lameck werd in juli 2003 tot priester gewijd. In 2021 werd hij benoemd tot hulpbisschop van het aartsbisdom Dar es Salaam. Na zijn priesterwijding heeft hij pastorale functies bekleed in het aartsbisdom Dar es Salaam. Daarna studeerde hij aan het Patristisch Instituut Augustinianum in Rome waar hij een licentiaat in patrologie behaalde. Vervolgens was hij docent theologie aan het Jordan University College in Morogoro, waar ikzelf ook gedoceerd heb van 1994-1997.

Albert de Jong CSSp

¹ <https://www.aciafrica.org/news/14589/pope-francis-erects-bagamoyo-catholic-diocese-in-tanzania-appoints-pioneer-bishop> (18.3.2025).

² H.J. Koren, *The Spiritans. A History of the Congregation of the Holy Ghost*, Pittsburgh 1958, 563-565.

Boomkwekerij

Op veel plekken aan de rand van de stad zie je onder schaduwrijke bomen kleine boom- en plantenkwekerijen. In de buurt van Same is mijn vriendin en collega Thea met de vrouwen- en jongerengroep Mashujaa (= helden) een kleine boomkwekerij begonnen. Toen ik de groep een keer bezocht heb ik ze een klein startkapitaal gegeven om als groep iets te ondernemen. Na overleg hebben ze besloten dat ze een boomkwekerij wilden starten.

Thea heeft vervolgens aan de leider van de wijk gevraagd of de groep een braakliggende stuk grond van gemeente mag gebruiken om een boomkwekerij op te zetten. Er staan enkele jonge schaduwrijke bomen en het is dicht bij haar huis zodat ze het project makkelijk kan begeleiden en in de gaten houden. Gelukkig werd hun verzoek gehonoreerd.

Ze zijn van start gegaan met het onkruid wieden onder de bomen zodat ze plek hadden om de zakjes met aarde en zaden neer te zetten. Het grootste werk is twee keer daags alle stekjes water geven, vroeg in de ochtend en 's avonds tegen zonsondergang. De grote groep hebben ze opgedeeld in kleine groepjes van 3 personen zodat ze slechts 4 x per week moeten komen om water te geven.



Omdat ik erg benieuwd was hoe het met de boomkwekerij gaat ben ik onlangs gaan kijken. Mijn collega had de naam van de buitenwijk voor mij opgeschreven zodat ik op de juiste plek zou uitstappen. In de stad heb ik een tuktuk (deeltaxi) genomen. Er zaten al twee vrouwen in elk met hun baby en een groter meisje. Ik zat voor naast de chauffeur op de plek die eigenlijk voor een persoon bestemd is. Erg krap. Tien minuten later was ik waar ik zijn moest.

Ik heb een grandioze dag gehad met de vrouwen. Ze wilden mij laten zien hoe ze nieuwe boomstekjes klaarmaken. Ik heb er een uitgebreide foto collage van gemaakt.

De vrouwen waren enthousiast en werkten allemaal flink mee. Al werkend konden we verder kennismaken met elkaar en legden ze uit wat ze aan het doen waren. Rond twee uur zijn we gestopt om even te eten en daarna gingen ze verder met de laatste taken. Als al het werk klaar is volgt er een plenaire afsluiting. Daarna gaat iedereen weer naar huis.

Toen ik langs de kant van de weg stond te wachten op een klein minibusje kwam de grote schoolbus voorbij rijden van de basisschool op ons terrein van het bisdom. De chauffeur bracht de dag-leerlingen terug naar huis. Daar de meeste chauffeurs mij kennen stopte hij en kreeg ik een lift. We hebben nog enkele kinderen eerst thuis afgezet. Een jongen had zijn hoofd op de schoot van een meisje gelegd en was diep in slaap. Met zo diep in slaap dat ze hem met moeite wakker kreeg.



Ook voor mij was het een enerverende dag. Niet dat ik moe was, maar wel omdat het zo interessant en boeiend was. Fascinerend wat deze vrouwen allemaal samen doen.

Marielle Beusmans

Ontmoetingsdag Medestanders en Spiritijnen

Half maart kwamen de medestanders en de Spiritijnen in Gennep bij elkaar voor een ontmoetingsdag. Bij aankomst werden we zoals altijd hartelijk ontvangen met een kopje koffie of thee. En natuurlijk had



iedereen behoefte even wat bij te praten voordat de viering in de kapel begon. De dag was, zo bleek in het verloop van de dag, goed voorbereid met het thema 'De kracht van verhalen', Het jaarthema van de Medestanders voor dit jaar. In de viering ging Koos Gordijn voor en Annelies Rooijackers hield de overweging, waarin het thema van de dag verwerkt was. Na het gezamenlijke middageten en een korte wandeling verzamelde iedereen zich in de soos. Enkele spiritijnen en medestanders hadden een persoonlijk verhaal voorbereid, waardoor dit middaggesprek voor iedereen inspirerend en boeiend verliep. Om maar van de kracht van verhalen te spreken. Rond vier uur namen de medestanders dan ook weer tevreden afscheid van de spiritijnen. (Martin van Moorsel)

Overweging bij Lucas 9, 28b-36

Wat moet ik met deze verhalen? Als in deze verhalen over God gesproken wordt is dat dezelfde God als die Trump steeds aanhaalt, de God die hem tot zogenaamde Messias heeft gemaakt als president van Amerika. Of de God van een christen die mijn ongelovige vriendin steeds corrigeert als ze ogodtegod zegt, of jeetje en dat blijkt naar Jezus te verwijzen. Of als ik iemand hoor vertellen dat op een openbare school veel slechter onderwijs wordt gegeven dan op een katholieke school. Dan durf ik bijna niet meer te zeggen dat ik in God geloof.

Hoe kan ik daar dan over vertellen en moet ik dat überhaupt wel. En toen dacht ik, hoe hebben jullie missionarissen dat gedaan? Je bent met een missie naar mensen gegaan om daar het evangelie te brengen, die daar misschien nog nooit van gehoord hebben. Die tevreden zijn met hun eigen inspiratie, eigen goden. En die vraag stel ik me zelf ook op mijn werk.

Ik volg op dit moment een studie geestelijke begeleiding en bij de module belichaamde spiritualiteit kwam ik bij twee artikels, die me ontzettend raakten. Het ene ging over de vreemdeling en het andere over waarachtigheid. En als je een ander écht wilt ontmoeten schreef Certeau dan moet je de ander helemaal anders laten, en op zoek gaan bij je eigen wortels, eigen katholieke wortels of je iets van die ander in jezelf ontdekt, en vandaaruit ontdek je dan hoe je die ander iets kunnen vertellen over dat wat jou ten diepste beweegt en dit vertalen in woorden die de ander verstaat en nog steeds zonder die ander te willen veranderen. Dan ben je volgens mij ook waarachtig. En hierover schreef Désanne van Brederode over waarachtigheid, hoe authentiek ben je werkelijk, past dat wat je zegt en doet ook werkelijk bij dat wat je ten diepste beweegt. Of zeg je iets om erbij te horen of omdat het goed bekt. En ik geloof dat daar God aan het werk is, zo noem ik dat, iemand anders bedoelt dan misschien het universum, of het transcendentie of de liefde. En toen ik gisteravond tegen mijn ongelovige vriendin, met weerstand tegen kerk en God, zei waar het voor mij uiteindelijk om gaat is dat we werken aan een wereld van vrede en gerechtigheid. En toen zei ze 'ja'. En dit was voor mij een waarachtige ontmoeting.

En met het evangelieverhaal van vandaag denk ik dan: daar komen Jezus met Mozes en Elia tevoorschijn. Jezus die met zijn leerlingen nog een topervaring heeft voordat ze op weg gaan naar Jeruzalem, op weg naar zijn dood. De leerlingen wilden niet voor niets een tent opzetten en daar blijven, maar je kunt geen Pasen vieren zonder Goede Vrijdag.

Afgelopen week heb ik de film 'a beautiful mind' gezien, die gaat over John Nash een uitstekende wetenschapper, wiskundige volgens mij, die uiteindelijk zelfs een nobelprijs heeft gekregen. Maar tijdens zijn leven merkten anderen dat hij een psychose had, waarin hij dacht dat hij tegen de Russische Geheime Dienst werkt en niemand mocht dat weten. Hij werd opgenomen in een psychiatrische kliniek, kreeg medicijnen en kon weer naar huis. Maar hij vond het maar niks dat hij niet meer kon werken en stopte daarom met zijn medicijnen, waardoor hij weer in een psychose raakte. Hij was intussen getrouwd en had een zoontje. Zijn vrouw ontdekte in hun garage dat hij weer helemaal in de psychose zat en belde de psychiater om hulp. Die kwam en wilde hem meenemen naar de kliniek. John Nash zei dat doe ik niet, want dan kom ik er nooit meer uit (hij had ook zojuist ontdekt dat een meisje in de psychose maar niet ouder werd en daarom wist hij dat ze gelijk hadden en dat hij inderdaad schizofrenie had). Hij haalde zijn vrouw over om thuis te mogen blijven.

Door haar liefde voor hem stemde zij toe. En heel langzamerhand door haar liefde en door de liefde van zijn ex-collega's op de universiteit, van wie hij eerst dacht dat ze hem niet mochten, vanuit zijn psychose en toen hij nog heel sociaal onhandig was, kwam hij steeds meer met de voeten op de grond, kon hij weerstand bieden tegen mensen uit zijn psychosen. En uiteindelijk bleken zijn berekeningen, die eerst bijna onnavolgbaar waren, een grote bijdrage te leveren aan b.v. economie, en nog wat andere wetenschappen, waardoor hij een nobelprijs kreeg. In zijn speech vertelde hij dat wat hij vooral geleerd had in zijn leven dat de liefde niet te berekenen is en voor hem van levensbelang was, de liefde van zijn vrouw.



Dit verhaal heeft me zo geraakt, hoe iemand zo onvoorwaardelijk van haar man hield, dat ze bij hem aanwezig bleef. En dat ook zijn ex-collega's zich niet afwendden van hem, waardoor John Nash leerde leven met de voeten op de grond. Daar gebeurt volgens mij iets van God.

En zo weten we allemaal dat ons leven niet van een leien dakje gaat, dat gaat met vallen en opstaan. Dat gaat samen met Kyrie en Gloria. God help ons en God Gij bent goed. En dit maakt niet uit hoe oud of jong je bent. Daar waar je nu bent, mag je het doen met je medebewoners, broeders en zusters, en wij doen dat als Medestanders met elkaar en in ons eigen privéleven, ons werk. Overal komen we onszelf en de ander tegen op zoek naar een wereld van vrede en gerechtigheid. En ik hoop dat wij elkaar nog vele verhalen blijven vertellen die ons kracht geven.

Annelies Rooijackers



Raak ons aan...

God , soms stelt
het niet zoveel voor
dat geloof van ons.
Dan gebruiken we wel
mooie woorden
en hebben we wel
mooie idealen
maar komt er niets
van terecht.

Soms bent u zover weg.
Dan merken we niets van u.
Dan bent u bijna uit
onze gedachten verdwenen.
Zo leeg, zo weinigzeggend
kan geloven soms zijn.

Maar het wordt anders
wanneer we even
aangeraakt worden door u.
Heel soms gebeurt dat
en dan verandert alles.
Dan is het alsof uw Geest
door ons heen stroomt.
Dan kunnen we bergen
verzetten
en dingen doen
die we ons nooit
hadden kunnen voorstellen.

Wij bidden U : raak ons aan

Greet Brokerhof- van der Waa

Wij wensen u fijne Pinksterdagen!